

ЯК СТВараЎся ДЗЯРжаЎны ГІМН БССР

Нам дорага ўсё, што звязана з імёнамі Янкі Купалы і Якуба Коласа. Поруч з несмяротнымі надрукаванымі творамі нашых класікаў асаблівую каштоўнасць маюць аўтографы, архіўныя дакументы. Ужо шмат зроблена не адным пакаленнем навукоўцаў, працаўнікоў Купалаўскага і Коласавага музеяў, архіваў і бібліятэк. Лепшае сведчанне гэтаму Поўны збор твораў Янкі Купалы — Дзесяцікніжка вялікага народнага песняра (вызначэнне Міхася Мушынскага), куды ўключана ўсё вядомае купалазнаўцам, у тым ліку калектыўныя творы, службовыя і асабістыя дакументы, дарчыя надпісы, дакументы да Летапісу жыцця і творчасці. Распачата выданне Збору твораў Якуба Коласа ў 20 тамах, які задуманы як блізкі да поўнага. Наперадзе вялікая праца па выяўленні і выкарыстанні невядомых матэрыялаў Я. Коласа, якіх яшчэ шмат зберагаецца ў сховішчах і Беларусі, і іншых краін.

...Пра свой удзел у 1944 годзе ў працы журы па разглядзе тэкстаў і музыкі Дзяржаўнага гімна БССР Якуб Колас пісаў у дзённіку «Гаворыць Клязьма». Дзённік ужо даўно надрукаваны, праўда, са значнымі купюрамі. Вядомы і тэкст верша «Жыві, народ!», прадстаўлены Я. Коласам у журы. У Нацыянальным архіве Рэспублікі Беларусь сярод матэрыялаў ЦК Кампартыі Беларусі і Упраўлення па справах мастацтваў пры СНК БССР знаходзяцца дакументы па гісторыі стварэння гімна ў 1944—1945 гадах. Гэта пратаколы і стэнаграмы пасяджэнняў, справаздачы і даведкі, рэцэнзіі і заўвагі, фінансавыя дакументы. Захаваліся і прапанаваныя паэтычныя тэксты — аўтографы і машынапісныя копіі. Публікацыя пачынаецца з тэкста Якуба Коласа і пяці тэкстаў, што прайшлі ў другі тур і на якія стваралася музыка.

Дакументы, што прапануюцца ўвазе чытача, сведчаць пра актыўны, нефармальны ўдзел Я. Коласа ў працы журы як намесніка старшыні. Асаблівую каштоўнасць маюць стэнаграмы, што даюць магчымасць стаць своеасаблівымі сведкамі тых падзей, быццам бы пачуць жывы голас Якуба Коласа, яго заўвагі, рэплікі, даведацца пра саму манеру весці такое няпростое пасяджэнне. А сярод яго ўдзельнікаў — і дзяржаўныя мужы, і кампазітары, і калегі па пісьменніцкім цэху Кандрат Крапіва, Міхась Лынькоў, Пятрусь Броўка. Асобы для палымянскіх чытачоў, як правіла, вядомыя, таму не загрузваем публікацыю біяграфічнымі даведкамі.

Пераказваць дакументы — справа няўдзячная. Дакументы трэба чытаць самому, не спадзеючыся ні на кога.

Некалькі слоў пра вынікі работы па стварэнні Дзяржаўнага гімна БССР у 1944—1945 гадах. Спашлёмся на публікацыі пачатку нашага стагоддзя (гл. артыкулы С. Крапівіна і В. Скалабана «Когда авторы будут вскрыты...» і «Гимн, раскрывшийся в оттепель» у «Советской Белоруссии» за 6 студзеня 2001 г. і 13 верасня 2005 г.). Быў зацверджаны варыянт гімна, напісаны кампазітарам А. Багатыровым на словы П. Броўкі і К. Крапівы. Бюро ЦК КП(б)Б разглядала гэтае пытанне 10 красавіка і 4 снежня 1945 года, прасіла ЦК ВКП(б) зацвердзіць Дзяржаўны гімн БССР і дазволіць надрукаваць яго. Але дазволу прыйшлося чакаць аж 10 гадоў. ЦК КПСС 8 жніўня 1955 года прыняў пастанову «Аб Дзяржаўным гімне Беларускай ССР». 1 кастрычніка 1955 года па беларускім радыё ўпершыню прагучала песня кампазітара Нестара Сакалоўскага на вершы Міхася Клімковіча «Мы — беларусы» ў якасці Дзяржаўнага гімна. У 1945 годзе яна была адхілена.

Тэксты друкуюцца паводле сучаснага правапісу на мове арыгіналаў, уніфікацыя не праводзілася, асаблівасці мовы захаваны. Рэдакцыйныя загаловкі друкуюцца курсівам, перанесеныя дакументаў — прамым шрыфтам.

№ 1–6

*Тэксты,
што абмяркоўваліся журы*

№ 1

Тэкст Якуба Коласа

Пад гоман бур пылаў наш сцяг змагання,
Пранесены з баямі ў нашы дні.
Мінула ноч. Іскрыстае світанне
Запальвае нам ясныя агні.

Жыві, народ свабоднае краіны!
Квятней ты, беларуская зямля!
Нам Леніным паказаны пуціны
І зорамі асветлены Крамля.

Прасторан шлях палётам быстракрылым,
Імкліў, як гром, разбег наш малады.
На грозны час навалы ўражжай сілы
Гартуем мы сталёвыя рады.

Жыві, народ свабоднае краіны!
Квятней ты, беларуская зямля!
Нам Леніным паказаны пуціны
І зорамі асветлены Крамля.

Рука ў руку з магутнымі братамі
Мы ў бой ідзем і ў бедах не адны:
Братэрства шчыт уносіцца над намі
І Сталінскаю дружбай мы сільны.

Жыві, народ свабоднае краіны!
Квятней ты, беларуская зямля!
Нам Леніным паказаны пуціны
І зорамі асветлены Крамля¹.

НАРБ. Ф. 4п. Воп. 47. Спр. 59. Л. 73. Арыгінал. Аўтограф Я. Коласа.

№ 2

Тэкст Міхася Клімковіча

Дэвіз: «За Радзіму»

ГІМН САВЕЦКАЙ БЕЛАРУСІ

Мы, беларусы, з братняю Руссю
Разам шукалі к волі дарог;
У бітвах за волю, у бітвах за долю
Мы здабылі з ёй сцяг перамог!

Нас аб'яднала Леніна імя,
Сталін павёў нас к шчасцю ў паход!
Слава Саветам, слава Радзіме,
Слава табе, беларускі народ!

¹ Перад тэкстам іншай рукою пазначаны дэвіз «Не пагасне наша сонца».

У слаўным Саюзе люд Беларусі
Вырас, як волат нашых былін.
Вечна мы будзем вольныя людзі
Жыць на шчаслівай вольнай зямлі!

Нас аб'яднала Леніна імя,
Сталін павёў нас к шчасцю ў паход!
Слава Саветам, слава Радзіме,
Слава табе, беларускі народ!

Дружбай народаў мы назаўсёды
Нашы граніцы ў сталь закуём.
Ворагаў хмары грозным ударам
З нашых прастораў прэч мы змяцём!

Нас аб'яднала Леніна імя,
Сталін вядзе нас к шчасцю ў паход!
Слава Саветам, слава Радзіме,
Слава табе, беларускі народ!

Варыянт першых радкоў:

З рускім народам к зорам свабоды
Век мы шукалі разам дарог.
І здабылі мы неапазімы
У бітвах за волю сцяг перамог!

У прыпеве магчыма дапусціць затакт:

Сталін павёў нас да шчасця ў паход!

НАРБ. 4п. Воп. 47. Спр. 59. Л. 69. Копія. Машынапіс.

№ 3

Тэкст Кандрата Кранівы

Дэвіз: «Мы пераможам»

ГІМН БЕЛАРУСКАГА НАРОДА¹

Мы роднай краіны адданых дзеці,
Свабодны народ беларускай зямлі.
Зламаць не змаглі нас прыгнёту сталечці,
Мы ў бітвах свабоду сваю здабылі.

Прыпеў:

Пад сцягам савецкім да шчасця людскога
Ідзем мы у вялікі паход.
Красуйся, Радзіма, расці у перамогах!
Жыві, беларускі народ!

Вялікі Кастрычнік узяў нас на ногі
Расія — сястра нам руку падала.
Нас Ленін вучыў здабываць перамогі,
Са Сталіным наша краіна ўзрасла.

Прыпеў:

Пад сцягам Савецкім да шчасця людскога
Ідзем мы у вялікі паход.

¹ Варыянт тэкста, рэкамендаванага для напісання музыкі. Папраўкі ўнесены паводле заўваг журы. (Заўвага дакумента. — В. С.)

Красуйся, Радзіма, расці у перамогах!
Жыві беларускі народ!

Мы ворагаў знішчым, змяцем перашкоды, —
Нас дружба з'яднала у магутны Саюз.
У брацкім саюзе рэспублік свабодных
Да шчасця і славы ідзе Беларусь.

Прыпеў:

Пад сцягам Савецкім да шчасця людскога
Ідзем мы у вялікі паход.
Красуйся, Радзіма, расці у перамогах!
Жыві беларускі народ!

Варыянт другой страфы:

Вялі к перамогам нас Ленін і Сталін,
Расія-сястра нам руку падала,
Пад сталінскім сонцам мы шчасце пазналі
І шлях перад намі у промнях святла.

Варыянт трэцяй страфы:

Не зломяць нас буры, не спыніць нас вораг:
Савецкая дружба нам сілу дала.
Яснеюць над намі крамлёўскія зоры,
І мэту мы бачым у бляску святла.

НАРБ. Ф.4 п. Воп.47. Спр.59. Л.65 — 65адв. Копія. Машынапіс.

№ 4

Тэкст Пятра Глебкі

Дэвіз: «Сталінград»

ГІМН БССР

З рускім народам свабоду і славу
Ты здабыла, Беларусь, у баях;
Ленін і Сталін цябе як дзяржаву
Вывелі смела на сонечны шлях.

Слаўся, рэспубліка, вечныя годы,
Дружбу народаў расці, памнажай!
Мы — твае дзеці — гатовы заўсёды
Жыць і памерці за родны наш край.

Роўная ў брацкім Саюзе між роўных
Дружных Савецкіх рэспублік-сяцёр,
Ты ўзрасла, расквітнела чароўна,
Людзям адкрыўся шырокі прастор.

Слаўся, рэспубліка, вечныя годы,
Шчасце народаў расці, памнажай!
Мы — твае дзеці — гатовы заўсёды
Жыць і памерці за родны наш край.

Мы за багацце тваё і за шчасце
Рынемся мужна на ворага у бой,
Грознай часінай цябе ад напасці
Армія наша заслоніць сабой.

Слаўся, рэспубліка, вечныя годы,
Славу народаў расці, памнажай!
Мы — твае дзеці — гатовы заўсёды
Жыць і памерці за родны наш край.

НАРБ. Ф.4 п. Воп. 47. Спр. 59. Л. 71. Копія. Машынапіс.

№ 5

Тэкст Петруся Броўкі

Дэвіз: «Беларус»

ГІМН САВЕЦКАЙ БЕЛАРУСІ

1. Рэспубліка наша, прастор твой прыгожы:
У нівах шумлівых, лугах і барах.
Ад Буга да Нёмна, ад Нёмна да Сожа,
Ад Прыпяці вольнай да хваляў Дняпра.

Прыпеў:

Ленін і Сталін цябе, як дзяржаву
Стварылі, з'ядналі у магутны саюз.
Ты наша жыццё, наша радасць і слава,
Цвіці і навекі красуй, Беларусь.

2. У дружбе народаў пазнаўшая волю,
Айчына, ты маці сынам і дачкам.
Даў шчасце ў працы і ясную долю
Вялікі Кастрычнік ускрыленым нам.

Прыпеў:

3. Ніколі не быць Беларусі ў палоне,
Народ беларускі асілак-герой,
Мы ворагаў заўжды паб'ём і прагонім,
Мы рады ісці за радзіму на бой.

НАРБ. Ф. 4 п. Воп. 47. Спр. 59. Л. 58. Копія. Машынапіс.

№ 6

Тэкст Петруся Броўкі

Дэвіз: «Баец»

ГІМН САВЕЦКАЙ БЕЛАРУСІ

Шуміць наша слава ў палях каласамі,
Барамі густымі і хвалямі рэк.
Зямля — наша маці, адвеку ты з намі,
Мы сэрцам адданым з табою навек.

Прыпеў:

Беларусь Савецкая, Беларусь свабодная,
Ты ў сям'і рэспублік — родная сястра,
Дык цвіці, магутная, сілаю народнаю,
Беларусь Савецкая — ясная зара.

Радзіма. Нямала ты зведала болю?
 Вякамі гудзеў над табою віхор,
 А Ленін і Сталін далі табе волю
 І шлях твой праклалі да сонца і зор.

Прыпеў:

Беларусь Савецкая...

Зладзеі чужынцы цябе рабавалі,
 Скарыць жа цябе не ўдавалася ім,
 Мы ў бойках айчыну сваю адстаялі,
 І ў бойках заўсёды яе адстаім.

Прыпеў:

Беларусь Савецкая...

НАРБ. Ф. 4 п. Воп. 47. Спр. 59. Л. 52. Копія. Машынапіс.

№ 7

ПРАТАКОЛ № 1 пасяджэння журы па разглядзе тэкстаў і музыкі Дзяржаўнага гімна БССР

5 мая 1944 г.

Удзельнічалі: члены журы тт. Якуб Колас, Кандрат Крапіва, М. Лынькоў, П. Броўка, Залатароў, Багатыроў, Л. Папкоў, нам. Старшыні СНК БССР тав. Кісялёў.
Старшыня тав. Якуб Колас.

1. Слухалі: Разгляд тэкстаў (Якуб Колас).

Пастанавілі:

а) Прыняць і дапусціць для напісання музыкі:

1. Дэвіз «За Радзіму» — пачатак «Мы, беларусы, з братняю Руссю».
2. —//— «Мы пераможам» —//— «Мы — знатнае племя славян працавітых».
3. —//— «Сталінград» —//— «З рускім народам свабоду і славу».
4. —//— «Беларус» —//— «Рэспубліка наша, прастор твой прыгожы».
5. —//— «Баец» —//— «Шуміць наша слава ў палях каласамі».

б) Адхіліць:

1. Дэвіз «За радзіму»	6. —//— «Беларус»
2. —//— «Шыпшына»	7. —//— «Спартак»
3. —//— «Шыпшына»	8. —//— «Віктар»
4. —//— «Сталінград»	9. —//— «Зорка»
5. —//— «Думка»	10. —//— «Радзіма»
11. —//— «Не пагасне наша сонца» Колас ¹ .	
12. —//— «Слаўся, слаўся, Беларусь родная».	
13. —//— «Мы пераможам».	
14. —//— «Зямляк»	

¹ Колас — дапісана алоўкам.

2. Слухалі: Аб заўвагах па пяці прынятых тэкстах (Л. Папкоў).

Пастанавілі:

1. Лічыць неабходным зрабіць падрабязныя заўвагі па пяці прынятых тэкстах.
2. Даручыць камісіі ў саставе тт. Я. Коласа, К. Крапівы і П. Броўкі зыходзячы з заўваг журы напісаць падрабязна свае заўвагі па кожным з пяці тэкстаў.
3. Прасіць т. Лынькова паведаміць пісьменнікам рашэнні журы і заўвагі па тэкстах.

Старшыня

Якуб Колас

Члены журы:

Кандрат Крапіва
М. Лынькоў
П. Броўка
Залатароў¹
Багатыроў
Л. Папкоў
Ф. Пестрак²

НАРБ. Ф. 4п. Воп. 47. Спр. 59. Л. 87—87адв. Арыгінал. Машынапіс.

№ 8

СТЭНАГРАФІЧНЫ ПРАТАКОЛ пасяджэння журы па разглядзе прадстаўленых на конкурс тэкстаў беларускага гімна

г. Масква

5 мая 1944 г.

Прысутнічаюць: намеснік Старшыні СНК БССР тав. Кісялёў К.В., сакратар Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР тав. Папкоў, пісьменнікі і паэты Якуб Колас, Міхась Лынькоў, Кандрат Крапіва, Пятрусь Броўка, кампазітары тт. Залатароў і Багатыроў.

Старшынствуе Якуб Колас.

КОЛАС. Паступіла 16 тэкстаў гімна на беларускай мове і 17 напісаны на рускай мове, вярней руска-беларускай, трошкі жаргонам. Які парадак разгляду мы прыем?

ПАПКОЎ. Я думаю, што мы пазнаёмімся з кожным тэкстам, а затым абгаворым і рашым, ці заставіць яго ці адхіліць.

КОЛАС. Супярэчанняў няма? Няма.

(Пятрусь Броўка зачытвае першы тэкст «Шыпшына» — «Гімн беларускага народа».)

КОЛАС. Якія будуць заўвагі?

ЗАЛАТАРОЎ. «Здзек» — ці прыгожа гэта гучыць?

БРОЎКА. Гучыць нармальна.

[ЗАЛАТАРОЎ]. Прыпеў у разнастайным рытме. Можа, на справе што-небудзь выдзе, а пры першым знаёстве карава выглядае.

Затым абзац апошні: «...Людзьмі прызналі нас, людзьмі назвалі нас...» Навошта такое самапрыніжэнне?

БАГАТЫРОЎ. Я таксама з гэтым зусім згодзен, хаця гэта ёсць і ў другіх тэкстах.

¹ Подпісу няма.

² Ф. Пестрак — дапісана П. Пестраком.

ЛЫНЬКОЎ. У мяне заўвагі такога парадку. Тав. Залатароў упаўне праў і мае права супярэчыць наконт гэтага радка — ...«Людзьмі прызналі нас, людзьмі назвалі нас...» Па-першае, зразумела, прыніжаем сябе, па-другое, атрымліваецца некалькі плаксіва, з гімнам гэта не вяжацца.

БРОЎКА. Я лічу, таварышы, што ў такіх выпадках, калі тэкст яўна не падыходзіць, мы павінны шчыра сказаць, што тэкст не падыходзіць.

ЗАЛАТАРОЎ. Вось гэта добра.

[БРОЎКА]. І тут мы павінны ясна сказаць, што тэкст не падыходзіць. Ён бездапаможны. Ён не можа прэтэндаваць на гімн. Гэта песня часовага парадку і зроблена няўдала, нават збоку пісьменнасці зроблена карава.

...Саветы далі нам, калгасы далі нам
Права шчаслівымі быць...

Сантыментальшчына — «...Краіна ільноў сінявокіх, край шумных бароў, вазёр...»

Далей: «...3 палкамі сваімі ідзем...» Якімі палкамі? Што гэта гімн рабочага, калгасніка? «...Касцямі ляжаць чужаніцы...» — гэта шаблон, больш якога і не прыдумаеш.

Затым зноў: «Нязломныя»?!

«...Людзьмі прызналі нас, людзьмі назвалі нас»?!

БАГАТЫРОЎ. Я падтрымліваю гэту думку.

КРАПІВА. Я таксама падтрымліваю. Тэкст прымітыўны і збоку логікі.

КОЛАС. Абараняць яго не бяруся. Значыць, мы яго адхіляем?

Адхіляецца.

(Пятрусь Броўка зачытвае другі тэкст пад дэвізам «За радзіму» — «Гімн Савецкай Беларусі».)

КОЛАС. Якія будуць заўвагі?

ЗАЛАТАРОЎ. «Шугай» — ці гучна гэта па-беларуску, бо тры разы ў прыпеве паўтараецца. Па-мойму, гэта добры гімн. Вось толькі «шугай» мяне заста-наўлівае.

КІСЯЛЁЎ. Змест тут вельмі расплыўчаты. Самі сябе хвалім. А зразумела, беларускі народ — герой народ, але скромнасці тут у гімне няма. Прыпеў таксама няўдалы. У цэлым тон хвалебны, потым рыфма цяжкавата.

ЛЫНЬКОЎ. Маленькая заўвага такога парадку. Тут аднаго моманту не хапае ў гэтым тэксце, аднаго з асноўных момантаў, аб якім мы гаварылі, асноўнай ідэі аб блізкасці, кроўным адзінстве з рускім народам. Аб гэтым моманце, як аб самым сур'ёзным недахопе гэтага тэкста, я і гавару. Гэта ідэя павінна быць падкрэслена. Пакуль што я не схільны астаўляць гэты варыянт, я за тое, каб яго адхіліць.

БРОЎКА. Якія недахопы ў гэтым тэксце па маёй думцы? Мая асабістая думка, што гімн павінен пачынацца адразу з гаворкі аб беларускім народзе, а тут адразу:

У грозных баях і ў творчасці слаўнай
Расце наш магутны Савецкі Саюз!

Выходзіць, што гэта гімн усяго Савецкага Саюза? Гэта асноўны недахоп.

Затым:

«Над пушчамі вольнай зарою шугай!». Чаму над пушчамі? Вельмі звужана. Мала сказаць у дзяржаўным гімне — «шугай над пушчамі».

Аднак, нягледзячы на гэтыя недахопы, якія можна выправіць, у цэлым, мне здаецца, гімн заслугоўвае таго, каб на яго музыку пісалі, бо ён такі напеўны і напісаны з пачуццём. Калі музыка будзе ўдалай, мне здаецца, усё асноўнае ёсць для таго, каб аўтар мог выправіць недахопы. Мая прапанова — пакінуць для музыкальнай работы.

КРАПІВА. Збоку зместу, збоку логікі тут ёсць некаторыя недахопы. Напрыклад, першыя радкі:

У грозных баях і ў творчасці слаўнай
Расце наш магутны Савецкі Саюз!
Дачкою любімай ў сям'і роўнапраўнай
Савецкіх рэспублік ідзе Беларусь!

Чыёй дачкой? Чыёй любімай?

ЛЫНЬКОЎ. Гэта верна.

[КРАПІВА]. Затым:

...І знамя Саветаў і светлую долю
Нам Ленін і Сталін навікі ўручыў.

Калі Ленін і Сталін, то — ўручылі?

Апошнія два радкі:

І дружбай народаў навек згуртавалі
Нязломную крэпасць савецкіх граніц!

Гэта не паэтычна.

ЛЫНЬКОЎ. Без густу.

[КРАПІВА]. Затым наконт мэты ў будучым, некаторых поглядаў у будучае. Мне здаецца, што тэкст не падыходзіць.

ПАПКОЎ. Я згодзен, што асноўнай ідэі, якая павінна быць у гімне, тут няма. Наш беларускі гімн павінен паказаць Беларусь. Беларускі народ герой. Праўда, я не згодны з Кузьмой Венедыктавічам наконт таго, што ён гаварыў аб скромнасці. Наадварот, і тэкст, і музыка павінны паказаць беларускі народ і васпяваць яго.

Але вось ідэі асноўнай тут няма. Гэты тэкст да звычайнай песні можа падыходзіць, а для гімна, безумоўна, не падыходзіць.

КОЛАС. Я на скорую руку праглядаў тэксты і на гэтым у мяне пастаўлена літара «Л». Гэта я адзначыў, што тэкст з лепшых. Ён мне падабаецца ў агульнай плыні, але ў паасобных радках ёсць недарэчнасці.

Вось, напрыклад:

«У грозных баях і у творчасці слаўнай...». Тут аўтар хоча выразіць кантрасты, але гэта не атрымліваецца.

«І знамя Саветаў...». Гэта слова мы не ўжываем. Калі мы перакладалі рускі гімн на беларускую мову, мы біліся над тым, як бы абысці гэта слова.

Вось гэтыя дзве мае заўвагі. Увогуле, я лічыў бы так катэгарычна бракаваць яго не варта. Прымем умоўна, няхай музыка будзе напісана і аўтар прыме заўвагі для папраўкі. Так ён досыць паэтычны ўвогуле.

ПАПКОЎ. Можа быць, наконт ідэі дадаць. Давайце абгаворым другі варыянт.

КОЛАС. Прачытаем другі варыянт гэтага дэвіза і потым абгаворым абодва адрозніжжы.

(Пятрусь Броўка зачытвае наступны тэкст пад дэвізам «За радзіму» — «Гімн Савецкай Беларусі».)

БАГАТЫРОЎ. Мне гэты тэкст падабаецца. Я лічу, што ён падыходзіць для гімна. Тут рыфма вельмі добрая, змест, вобразы ёсць, а гэта самае важнае.

І гэты тэкст трэба адшліфаваць, а для музыкі, бясспрэчна, можна прымаць яго.

КОЛАС. Ну што ж, можна яго аднесці да ліку тых нямногіх тэкстаў, з якіх канчаткова будзем выбіраць. Думаю, што прыняць яго можна.

ЛЫНЬКОЎ. Гэты варыянт куды лепш, чым той, які мы першым разглядалі, ён выразней, палітычнай, і тая ідэя, аб адсутнасці якой гаварылі наконт другіх варыянтаў, тут ясна выражана. Але ёсць некаторыя, па-мойму, недакладнасці, шарахаватасці, якія прыйдзеца аўтару выправіць. Скажам для вуха гучыць не зусім добра: «Разам шукалі к волі дарог...». Для вуха блізка гучыць «кволых»?!

Можа, трэба як-небудзь палепшыць гэты тэкст, каб ён не даваў прычыны для двухсэнсоўных гукавых злучэнняў. Далей, мне зусім не падабаюцца радкі: «Нашы граніцы ў сталі закуём...». Можа, замяніць гэта чым-небудзь?

БАГАТЫРОЎ. Нямнога ўстарэла.

[ЛЫНЬКОЎ]. Не тое, што ўстарэла, але гучыць не зусім добра. Першы варыянт, зразумела, слабей. Гэта — адзін з лепшых, якія мы маем на сённяшні дзень.

КІСЯЛЕЎ. «...Як волат нашых былін» — які сэнс у гэтым слове?

КРАПІВА. Народ беларускі вырас, як волат, аб якім гаворыцца ў нашых былінах. У мяне адно прынцыповае пытанне, якое трэба абгаварыць, гэта наконт першага радка:

Мы, беларусы, з братняю Руссю
Разам шукалі к волі дарог...

Наконт слова «Руссю», якое адносіцца да мінулага часу. Лепш будзе ўжыць «Рускі народ», бо калі ў гімне саюзным гаворыцца аб вялікай Русі, то там гаворыцца аб стварэнні Савецкага Саюза. Я размяжоўваю паняцце рускі народ і Русь як дзяржава.

КОЛАС. Тут трэба было б проста аб'яднаць першы і апошні радкі. Першы радок не зусім удалы, а другі «к волі» — цяжкаваты радок для музыкі. Можа атрымацца такая штука, як з беларускім гімнам, калі спявалі «Ад веку мы спалі», то некаторыя быліся, якія дзве кумы спалі! Таму, калі мы прыем гэты тэкст, то аўтару прыйдзецца гэта выправіць.

БРОЎКА. Я думаю, паколькі гэта дэвіз і аўтара мы не бачым перад сабой, нам трэба прынцыпова вырашыць, ці пакідаем мы гэты дэвіз ці не. А калі музыка будзе напісана, аўтар выправіць гэтыя радкі.

КРАПІВА. ...Дружбай народаў мы назаўседы
Нашы граніцы ў сталі закуём.

Мне здаецца, гэта не зусім удала.
Апошні радок:

...Ворагаў хмары грозным ударам
З нашых прастораў прэч мы змяцём!

Гэтыя радкі зусім не на месцы.

БРОЎКА. Шліфоўка патрэбна. Але пакінуць для музыкі нада.

ЗАЛАТАРОЎ. ...Нас аб'яднала Леніна імя,
Сталін павеў нас к шчасцю ў паход!

Гэта тры разы паўтараецца. Калі б гэта не было ў прыпеве, не было б такога нажыму. Мне здаецца, што атрымліваецца бажба, біенне ў грудзі. Гэтую думку абавязкова трэба прывесці, але не ў прыпеве, які паўтараецца тры разы. Нельга так адносіцца да дарагіх для нас імён.

КОЛАС. Значыць, гэты тэкст мы прымаем, хай пішуць музыку.

П р ы м а е ц ь а (першы варыянт адхіляецца).

ПЯТРУСЬ БРОЎКА зачытвае наступны тэкст пад дэвізам «Радзіма» — «Гімн Савецкай Беларусі».

ПАПКОЎ. У мяне пытанне да кампазітараў: без прыпеву магчыма?

ЗАЛАТАРОЎ. Так.

КІСЯЛЕЎ. Абстрактная рэч.

Зямля, наша маці, наvekі
Хай будзе прастор твой шчаслівы,
Дзе скрозь ад зары да зары —
Звіняць беларускія рэкі,
Шумяць беларускія нівы,
Гамоняць асілкі-бары.

Прырода ўвогуле. Гэта, вядома, цікава, але разам з тым незмястоўна. Затым «звіняць беларускія рэкі». Бубенцы могуць звінецць, але рэкі?

Мы сэрцам Кастрычнік віталі,
І у сонцы пабачылі поле...

Вельмі цяжка ўспрымаецца. Увогуле мне асабіста гэта не падабаецца.

КРАПІВА. Мне здаецца, што гэты тэкст няўдалы, ён проста мала змястоўны, туманны, абстрактны.

Зусім няўдала гучаць радкі:

Хай будзе прастор твой шчаслівы...

Чаму прастор?!

І у сонцы пабачылі поле...

Чаму ў сонцы?! Вельмі прымітыўныя радкі.

Чужынцаў ты заўсёды паб'еш...

Прымітыўныя радкі.

Як волат нязломны жывеш!

Адрозніванне волата не толькі ў тым, што ён проста жыве, тут няма актыўнага пачатку. Нідзе не сказана нічога, што зрабіў сам беларускі народ. Яму далі волю, тое, другое, а што ён сам зрабіў? Мне здаецца, што гэты тэкст трэба адхіліць.

ЗАЛАТАРОЎ. У мяне вось запісана — для гімна занадта лірычны. Гэта не гімн, а песня. Затым рыфма наогул каравая і рытм цяжкі.

БАГАТЫРОЎ. Цяжкі, гэта больш усяго адхіляе.

ЛЫНЬКОЎ. Гэты варыянт у мяне у ліку тых, які я пакінуў бы для музыкі...

КРАПІВА. Але тут зместу няма.

[ЛЫНЬКОЎ]. Гэта верна, і я схільны, каб на ім крыж паставіць.

КОЛАС. Па-мойму, ядрэнна напісана. Тут многа прыроды і г. д., але, можа быць, для гімна трохі гэтага мала.

Затым:

Дзе скрозь ад зары да зары —
Звіняць беларускія рэкі,
Шумяць беларускія нівы,
Гамоняць асілкі-бары...

Ну, не заўсёды ад зары да зары звіняць рэкі і шумяць нівы, бо ўзімку нівы не растуць, рэкі замярзаюць.

Далей: «Не будзеш ты болей пакутнай...»

Гэта ўжо прароцтва, хто ж яго ведае. Мы да вайны таксама не ведалі такой пакуты і што ўперадзе таксама не ведаем.

Я лічу, што гэты тэкст не падыходзіць.

А д х і л я е ц а .

(Пятрусь Броўка зачытвае наступны тэкст пад дэвізам «Зорка» — «Гімн Савецкай Беларусі».)

ЗАЛАТАРОЎ. Пачынаецца ён з чыста музычнага боку, а ён найбольш важны зараз, я павінен сказаць 3-за такту.

Зямля Беларусі!
Мы сэрцам гаворым
З табой ад зары да зары.
Родныя нівы,
Рэкі, вазёры,
Нашы крыніцы, бары.

Рытм тут ломаны, тут 2—4 і далей 3—3. Увогуле гімн добры, складны, сціслы, але я баюся, што на практыцы будзе цяжка музычна асіліць.

КОЛАС. Кампазітары павінны знайсці музыкальную форму.

ЗАЛАТАРОЎ. Верна, верна. Як вопыт гэта, вядома, вельмі цікава.

БРОЎКА. Не можа быць такога тэкста, на які б нельга было напісаць музыку.

КІСЯЛЁЎ. Павінен сказаць, што мне асабіста тэкст не падабаецца.

Зямля Беларусі!
Мы сэрцам гаворым
З табой ад зары да зары...

З зямлэй?! З дзяўчынай — так, з адушаўлёным прадметам. Адразу незразумела, а трэба, каб тэкст быў кожнаму зразумелы, трэба разлічваць на ўзровень простага чалавека, а тут як-та не даходзіць.

Далей: Вялікі Кастрычнік
Зялёныя далі...

З пункту погляду паэтычнага дапускаецца такая рэч? Трэба, каб гімн быў змястоўны і народу даступны, а тут гэтага няма. Гэта агульнае ўражанне неспецыяліста, аматара.

ПАПКОЎ. Мая думка, што тэкст безумоўна не падыходзіць. Няма выразнасці, і ідэйна ён не падыходзіць. Прыпеў недастаткова выразны і наогул не падабаецца.

ЛЫНЬКОЎ. У мяне адна заўвага такога парадку. Я чытаў, учытваўся і столькі зорак знайшоў тут, што проста нібы я трапіў у планетарый, планетарны гімн.

Мы сэрцам гаворым
З табой ад зары да зары...
Ты сцягі нясеш, як зару...

І г. д.

Далей: Родныя нівы,
Рэкі, вазёры...

Што гэта, зварот? Мы з гэтымі рэкамі гаворым? Тады не з табой, а з вамі.

Так што я далучаюся да той думкі, каб адхіліць гэты тэкст.

КОЛАС. Я, таварышы, інакш гляджу. Увогуле гэты тэкст мне падабаецца. Ён паэтычны і напеўны. Хаця музыканты гавораць, што цяжкі для музыкі, але ён сам як-та просіцца на музыку. Тут, можа быць, некаторыя папраўкі ўнесці.

Мы сэрцам гаворым з табой ад зары да зары.

Гэта гіпербала далёкая, якую трэба паправіць. Я бы ўмоўна гэты варыянт прыняў. Тут, па-мойму, няма такіх вялікіх паправак і, нарэшце, можна зрабіць калі не гімн, то добрую песню.

КРАПІВА. Мы павінны сёння адабраць тэксты, якія падыходзяць для гімна, а што датычыцца да песні, то гэта справа зусім другая.

КОЛАС. Усё ж ён мне падабаецца.

КІСЯЛЁЎ. Трэба адхіліць яго.

КОЛАС. Галасую. Хто за тое, каб гэты тэкст адхіліць?

(Большасцю галасоў гэты тэкст адхіляецца. Пятрусь Броўка зачытвае тэкст гімна пад дэвізам «Спартак».)

ЗАЛАТАРОЎ. Тут ломаны рытм. У другім радку не хапае двух слоў, абавязкова іх трэба дадаць. Затым «Сцягам ірдзец» — не вельмі гучна. А так гімн нядрэнны.

БАГАТЫРОЎ. Мне здаецца, што адзін недахоп гэтага тэкста, што ён вельмі доўгі, трэба яго скараціць.

КІСЯЛЁЎ. «О Беларусь, нашай долі краіна». Пачынаецца з «О», клічніка, а гэта ўжо не гадзіцца. Затым прыпеў, нават чытаць карава, а спяваць — тым больш.

Далей: Мы працярпелі ўсе буры, пажары
У цяжкіх змаганнях вякамі,
Нас не зламалі паны і баяры,
Наша зямля была з намі.

Чаму наша зямля была з намі?

КОЛАС. Наогул баяры тут не пры чым, мы ніколі іх не ведалі. Тут гэта слова зусім чужое.

[КІСЯЛЁЎ]. Далей:

Магутным Саюзам захопнікаў зможам,
Кроў іх пальца ракою;
Мы Беларусі шлях сонца праложым
Сталінскай цвёрдай рукою.

Не падыходзіць для гімна.

Пойдзем з народамі к шчасцю без гора
Нас не сустрэне нягода,
Мы адстаім нашы пушчы, прасторы
Сілай і воляй народа.

Не канкрэтна. І ў цэлым не падабаецца.

ЛЫНЬКОЎ. «...Пойдзем з народамі...» Хто гэта мы?! Алагізм паўнейшы.

БРОЎКА. Кузьма Венедыктавіч тут правільна, па-мойму, даў ацэнку гэтаму тэксту. Я лічу, што ён не лепш тых, якія мы адхілілі і яго трэба таксама адхіліць.

КОЛАС. Я таксама падтрымліваю такую думку, каб далей не ўдавацца ў крытыку.

А д х і л я е ц а .

(Пятрусь Броўка зачытвае тэкст пад дэвізам «Мы пераможам».)

БАГАТЫРОЎ. Я лічу, што гэта добры тэкст для гімна. Тут ёсць вобразы, добры верш, на музыку яго можна добра перакласці, форма добрая.

БРОЎКА. Тэкст, па-мойму, падыходзіць для музыкі. Слова «сцяг» вельмі часта паўтараецца.

Са Сталінскай дружбай праз буры-навалы
Да шчасця і славы ідзе Беларусь.

Буры ўжо кончыліся... Гэта некаторы недахоп. Наогул тэкст прыемлімы і пакінуць яго для музыкі варта.

КІСЯЛЁЎ. «Мы — знатнае племя...» Хто нам даў такое прозвішча, што мы знатнае племя? Ці гісторыяй гэта дадзена ў якой-небудзь ступені, ці гэта прапанова паэта? Мы самі сябе, беларусы, так называем? Тут трохкі хвальба, а мы ж павінны ўлічваць, што наш гімн — гэта гімн, які будзе ведаць увесь Савецкі Саюз.

Затым: Пад сцягам Савецкім да шчасця людскога
Мы выйшлі ў вялікі паход.

Не выйшлі, а ўжо ідзем. Дваццаць пяць год мы, беларусы ўжо ідзем, і, калі адлюстравачь некаторыя вынікі, дык, безумоўна, можна інакш сказаць. Папраўка тут патрэбна.

Нас Ленін і Сталін на бітву ўзнялі
І вывелі з цемры на светлы прасцяг.
Мы з імі дзяржаву сваю збудавалі, —
Над намі Савецкі праслаўлены сцяг.

І не зусім тут таксама лагічна. «Узнялі» — гэта фактычна правільна. Апошнія радкі — ні к сялу, ні к гораду прыклеены.

Далей: «Са Сталінскай дружбай праз буры-навалы...» — зноў дружба. Паўтараецца шмат разоў адно і тое ж слова.

БАГАТЫРОЎ. Гэта верна.

[КІСЯЛЁЎ]. Наконт самога прыпева.

Пад сцягам Савецкім да шчасця людскога
Мы выйшлі ў вялікі паход.
Красуй, наша доля! Расці ў перамогах,
Жыві, беларускі народ!

Само слова «доля» мне не зусім імпаніруе. Красуй, наша жыццё або шчасце, але доля... гэта трэшкі абстрактна. Доля можа быць і не быць.

У цэлым гэта найбольш змястоўная рэч, чым многія, якія мы адхілілі, але каб дапусціць тэкст да музыкі, над ім трэба яшчэ папрацаваць.

ПАПКОЎ. Мая думка такая, што наогул гэты тэкст для музыкі можна прыняць. Безумоўна, у гэты тэкст трэба ўнесці рад паправак. Я згодны з Кузьмой Венедыктавічам, што яго трэба выправіць і адшліфаваць.

Возьмем першыя радкі: «Мы — знатнае племя...» Я хачу сказаць тут не аб тым, што гаварыў Кузьма Венедыктавіч, а наконт «племя». Мы ж, беларуская рэспубліка, з'яўляемся дзяржавай, а не племя...

БАГАТЫРОЎ. «Слаўнае племя» — гэта мне падабаецца, гэта добра, гэта гістарычна.

Ва ўсялякім выпадку — трэба дапрацаваць.

КРАПІВА. Ужо першы радок выклікае некаторае сумненне. Але наогул тэкст да музыкі можна дапусціць.

П р ы м а е ц а .

(Пятрусь Броўка зачытвае наступны тэкст пад дэвізам «Думка».)

ЛЫНЬКОЎ. Тэкст, як быццам меладычны, але мне здаецца, ён больш падыходзіць да песні, чым да гімна.

У прыпеве: «Цвіці, цвіці...» атрымліваецца сплашное цюканне. Наогул памеры сваім ён не падыходзіць для гімна.

КОЛАС. Цікава, як музыканты глядзяць на такія аршыніныя радкі.

ЗАЛАТАРОЎ. Гэта трохдольны памер. Ці можна гімн пісаць трохдольным памерам? Я вам дам даведку. Ёсць гімн польскі: 1, 2, 3; 1, 2, 3. Ёсць гімн англійскі, ён у часы Нікалая быў прыняты, а потым напісалі новы гімн і князь Львоў яго узяў і адхіліў Глінкаўскі. Па-мойму, трохдольны памер можна ўзяць, але шэсцвіе ў трохдольным памеры храмае...

КОЛАС. Гімн у шэсцвіе не спяваецца.

БРОЎКА. Па-мойму, гэта з сярэдніх тэкстаў. А што датычыцца «цвіці, цвіці» — гэта мяне не застанаўлівае, бо замест «цвіці» можна сказаць «красуй». Па-мойму, прыпеў надрэнны. Калі можна напісаць музыку на такі размер, па-мойму, гэты тэкст варта было пакінуць. Можа, папраўкі патрэбны, але пакінуць трэба яго.

КРАПІВА. У гэсцце ёсць недахопы. Раней за ўсё тут няма актыўнага пачатку. Што зрабіў сам беларускі народ? Гэтага тут няма. Затым асобныя месцы, напрыклад, апошні радок: «Паб'ём і прагонім заўсёды ад нашых палёў і бароў!» Некалькі прымітыўна сказана.

«Крамлёўскія зоры на нівы рассыпалі многа святла...» «Рассыпалі»? Тут проста клінкі расстаўлены, каб трохдольны памер вытрымаць.

«Хай жа славіцца навекі вольны твой Саюз...» Чый Саюз?

КІСЯЛЁЎ. Ёсць прапаноў — адхіліць. Вельмі цяжкі. Улічыце псіхалогію радавога чалавека.

ЛЫНЬКОЎ. Нават набіраць будзе цяжка гэтыя радкі.

КОЛАС. Па-мойму, цяжкавата.

А д х і л я е ц а .

Працяг будзе.

Публікацыя і каментарый В. Скалабана.